

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
 Ομ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΓΑΜΟ: ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ*

Ποιμαντική γάμου καὶ οἰκογενείας

Ἡ παρούσα μελέτη ἐγγράφεται σὲ μία βασικὴ πτυχή τῆς Ποιμαντικῆς τῆς Ἐκκλησίας μας, τῆς Ποιμαντικῆς Γάμου καὶ Οἰκογενείας.

Ἡ Ποιμαντικὴ Γάμου καὶ Οἰκογενείας οὔτε λίγο οὔτε πολὺ ἐπιδιώκει τὴν περιχώρηση τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας, τὴ σύναξή της μέσα στὴ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ μικρὴ Ἐκκλησία, ὅπως, δηλαδή, χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἱερά παράδοση ἢ οἰκογένεια, καλεῖται ν' ἀνοιχτεῖ στὶς διαστάσεις τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Νὰ καλλιεργήσει, δηλαδή, τὴν ἐνότητα, τὴν ἀγιότητα, τὴν καθολικότητα καὶ τὴν ἀποστολικότητα, γνωρίσματα τῆς Ἐκκλησίας, πὺ θὰ τὴν κάνουν ν' ἀναπτυχθεῖ σὲ ὅλα τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη της καὶ νὰ βρεῖ τὸ στίγμα της καὶ νὰ γίνῃ θεολογικὸς τόπος, κατοικητήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος. Παράλληλα καλεῖται νὰ γίνῃ τόπος καρποφορίας τῆς ἀγάπης, γι' αὐτὸ ὁ γάμος ὀνομάζεται καὶ «μυστήριον ἀγάπης», μιᾶς ἀγάπης πὺ γίνεται τελειότερη καθημερινά.

Οἱ δύο ἔννοιες, μικρὴ ἐκκλησία καὶ μυστήριον ἀγάπης, στοιχειοθετοῦν γενικὲς γραμμὲς κατευθύνσεως καὶ σήματα πορείας γιὰ τὸν δρόμον πὺ βαδίζουν στὸ γάμον τοὺς δυὸ ἄνθρωποι ὥστε ὅπως λέει καὶ ὁ ποιητὴς «ὦμον τὸν ὦμον οἱ δυὸ μαζί ν' ἀντέχουνε τὸ βάρος ἀπὸ τὰ μελλούμενα» (Ὀδυσσεὺς Ἑλύτης). Αὐτὰ τὰ μελλούμενα εἶναι πὺ ἀνησυχοῦν, τὸ μέλλον γενέσθαι.

Ἐντάξη στὶς διαστάσεις τῆς μικρῆς ἐκκλησίας

Καὶ ἀκριβῶς, ἂν θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ ἡ Ἐκκλησία μας, καὶ ἀσφαλῶς τὸ θέλει καὶ τὸ ἐπιθυμεῖ, νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τρόπο δημιουργικὸ σ' αὐτὸν τὸν ζωτικὸν τομέα τῆς Ποιμαντικῆς της, θὰ πρέπει, ἐντοπίζοντας προβλήματα καὶ δυσκολίες πὺ προκύπτουν γιὰ τὸ γάμον καὶ τὴν οἰκογένεια, νὰ τὰ ἐντάξῃ στὶς τέσσερις διαστάσεις τῆς μικρῆς ἐκκλησίας (ἐνότητα, ἀγιότητα, καθολικότητα, ἀποστολικότητα) γιὰ πὺ συστηματικὴ ἀντιμετώπιση.

- Ἡ ἐνότητα ὑποφέρει ἀπὸ τὴν προϋοῦσα δυσφορία μεταξὺ τῶν συζύγων πὺ μπορεῖ νὰ καταλήξῃ καὶ σὲ διαζύγιον καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν «διαδοχικὴ πολυγαμία» ὀφειλόμενη στὴν εὐκολία παροχῆς

* Δημοσιεύτηκε στὸν Ἀφιερωματικὸ Τόμον ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὸν Μακαριστὸ Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κυρὸ Χριστόδουλον, Ἀθῆναι 2010, σ. 1029-1039.

διαζυγίου. Τὴν ἐνότητα μπορεῖ νὰ ὑποσκάψει ἐπίσης, ἂν προωθηθεῖ μέσα σ' ἓνα πνεῦμα διεκδικήσεων καὶ ἀνταγωνισμοῦ, ἢ ἐφαρμογῆ τῆς ἀρχῆς ποὺ προβλέπεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

- Ἡ *ἀγιότητα*, ποὺ προάγεται μὲ τὴ συμμετοχὴ στὰ μυστήρια, μπορεῖ νὰ ἐμποδισθεῖ ἀπὸ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν συζύγων ἀπὸ τὴν εὐχαριστιακὴ ζωὴ γιὰ διαφόρους λόγους (μεταξὺ ἄλλων ἐπειδὴ ἐφαρμόζουν τὴν ἀντισύλληψη καὶ ἀποφεύγουν τὴν τεκνογονία ἢ μᾶλλον τὴν πολυτεκνία). Ἡ καλλιέργεια τῆς ιδέας ὅτι ἓνας γάμος μπορεῖ νὰ τελεῖται ἔξω ἀπὸ κάθε θρησκευτικὴ ἀναφορὰ ἀπομακρύνει ὀλοένα καὶ περισσότερο τὸ γάμο ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς Ἐκκλησίας ποὺ εἶναι τὸ ἐργαστήριό τῆς ἀγιότητος.
- Ἡ *καθολικότητα* ἢ ὁποῖα συνίσταται στὴ δυνατότητα ποὺ εἶναι δοσμένη στὸ κάθε ζευγάρι νὰ ζήσει ἐδῶ καὶ τώρα τὸ πλήρωμα τῆς κοινωνίας ἀνάμεσα σ' ἓναν ἄνδρα καὶ σὲ μία γυναίκα, ἀπειλεῖται ἀπὸ τὸν πειρασμό, τὸ συγκεκριμένο ζευγάρι νὰ ἀναλάβει μόνο μερικὴ δέσμευση ἢ ἀκόμη νὰ ἀναζητήσῃ μία κάποια συμπλήρωση στὴ συζυγικὴ του ζωὴ μὲ ὀρισμένες φευγαλέες ἢ λίγο πολὺ παρατεταμένες ἀποκλίσεις. Ἡ σύγκρουση μεταξὺ τῶν γενεῶν περιλαμβάνεται στὰ προβλήματα αὐτῆς τῆς διάστασης ποὺ δημιουργοῦν ἓνα εἶδος ρωγμῆς στὴ γενεαλογικὴ συνέχεια καὶ καθιστοῦν δυσκολότερο ἐπίσης τὸ ἄνοιγμα πρὸς τὴν κοινότητα τῶν ἐγγάμων ἀγίων.
- Οἱ δυσκολίες ποὺ θίγουν τὴν *ἀποστολικότητα* συνίστανται στὴν ἔλλειψη ἀγάπης, ποὺ μία ἐκδήλωσή της θὰ μπορούσαμε νὰ δοῦμε στὸ κλείσιμο τοῦ ζευγαριοῦ ἔναντι τοῦ πλησίον καὶ ἰδιαίτερα ἔναντι τῶν παιδιῶν ποὺ καλεῖται νὰ ὑποδεχθεῖ. Τὸ κοινωνικὸ καὶ οἰκονομικὸ κλίμα τῆς χώρας εἶναι πολλὲς φορὲς ἀνασταλτικὸ γιὰ τέτοια ἀνοίγματα.

Μὲ τὸν τρόπο ποὺ μιλήσαμε πιὸ πάνω δώσαμε ἓνα διάγραμμα τοῦ γενικότερου κλίματος ποὺ ἐπικρατεῖ σήμερα καὶ πόσο αὐτὸ ἐπηρεάζει ἢ μπορεῖ νὰ ἐπηρεάσει καὶ τὰ νέα ζευγάρια στὴν πορεία τους μέσα στὸ γάμο καὶ νὰ δυσκολέσει τὰ πρῶτα τους βήματα. Γιατί πράγματι, ἢ ζωὴ τοῦ γάμου εἶναι μία πορεία σ' ἓνα δρόμο ποὺ δὲν εἶναι ἐκ τῶν προτέρων *χαραγμένος*. Υἱοθετώντας τὴ φράση ἑνὸς ξένου φιλοσόφου θὰ μπορούσα νὰ ὑποστηρίξω ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλος ὁ δρόμος, οὔτε πάλι ὅτι εἶναι δρόμος δύσκολος· περισσότερο διατεινόταν ὅτι «τὸ δύσκολο εἶναι ὁ δρόμος». Αὐτὸ ταιριάζει μὲ ἐκεῖνο ποὺ ἓνας δικός μας ἀρχαῖος σοφιστής, ὁ Ἀντιφών, ἔλεγε ὅτι «ὁ γάμος γιὰ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι μέγας ἀγώνας». Κι αὐτὸ ὄχι γιὰ νὰ σᾶς ἀπογοητεύσω ἀλλὰ γιὰ νὰ κινήσω τὴ δημιουργικότητά σας ὥστε ὁ γάμος σας νὰ ἀποτελέσει ἓνα ἀληθινὸ καλλιτέχνημα.

Προκαταρκτικές δυσκολίες

Μία πρώτη δυσκολία για τη σύγχρονη οικογένεια είναι ότι οι περισσότεροι νέοι αλλά και ενήλικες δεν έχουν μία συγκεκριμένη εικόνα για το πώς θα ήθελαν να ζήσουν, να διευθετήσουν το γάμο τους ή το γάμο των παιδιών τους. Αυτοί έζησαν κατ' αυτόν τον τρόπο· επιθυμούν όμως τα παιδιά τους να ζήσουν όπως κι αυτοί; Τα παιδιά που έζησαν στην οικογένεια των γονέων τους θα ήθελαν να επαναλάβουν τον τρόπο οικογενειακής ζωής των γονέων τους; Πολλοί απαντούν αυθόρμητα ναι ή όχι· άλλοι πάλι δυσκολεύονται να απαντήσουν καταφατικά ή αρνητικά και μένουν σκεπτικοί.

Από αυτή τη δυσκολία εξαρτώνται και όλες σχεδόν οι άλλες δυσκολίες και τα προβλήματα που δημιουργούνται. Και είναι πολλοί και πολλά που επηρεάζουν τους συγχρόνους μας για τον τρόπο με τον οποίο ζούν τη δική τους οικογενειακή ζωή.

Η έλλειψη πάντως συγκεκριμένων εικόνων και τρόπων ζωής δεν εμποδίζει τους ανθρώπους να έχουν ορισμένα αιτήματα και όραματα για τη διευθέτηση των σχέσεων μέσα στην οικογένεια. Τέτοια αιτήματα θα ήταν:

- Η ισότητα και ιδιαίτερα η ισοτιμία του άνδρα και της γυναίκας μέσα στο γάμο.
- Η μέσα σε πνεύμα ελευθερίας κοινωνία αγάπης ανάμεσα στους συζύγους και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας.
- Η σχέση μέριμνας και όχι εξουσίας στις σχέσεις γονέων και παιδιών.
- Η δίκαιη κατανομή υποχρεώσεων και δικαιωμάτων και η δίκαιη διαμόρφωση των ρόλων του άνδρα και της γυναίκας.

Με αυτά όμως τα αιτήματα και τις επιθυμίες συνδέεται ένα δεύτερο σημαντικό σύγχρονο οικογενειακό πρόβλημα. Η απόσταση μεταξύ επιθυμίας και πραγματικότητας δημιουργεί μία μεγάλη ανασφάλεια και απογοήτευση. Θα πρέπει όμως να σημειώσουμε ότι πολλά από τα πιο πάνω αιτήματα γίνονται αποδεκτά ιδιαίτερα από τους πιο νέους, οι οποίοι καταβάλλουν και τις ανάλογες προσπάθειες για την υλοποίησή τους.

Τα σημερινά προβλήματα διαφορετικά από άλλοτε;

Θα ήθελα ακόμη να επισημάνω ότι όταν αναφερόμαστε στις δυσκολίες και τα σημερινά προβλήματα υποθέτουμε ότι αυτά είναι διαφορετικά από προβλήματα που υπήρχαν άλλοτε, σε παλαιότερες εποχές ή από προβλήματα που θα υπάρξουν στο μέλλον. Ότι δηλαδή τα

προβλήματα τὰ σημερινὰ ἔχουν σχέση με τὴ σύγχρονη κατάσταση τῆς κοινωνίας καὶ με τὰ γνωρίσματα ποὺ τὴ χαρακτηρίζουν. Θὰ ὑποθέταμε δηλαδή ὅτι τὰ σημερινὰ προβλήματα βρίσκονται σὲ σχέση αἰτίας-ἀποτελέσματος με τὴ δομὴ τῆς σημερινῆς κοινωνίας. Μποροῦμε νὰ ὑποστηρίξουμε βέβαια ὅτι ὁ σύγχρονος τρόπος ζωῆς ἐπηρεάζει τὴ ζωὴ τῆς οἰκογένειας καὶ δίπλα στὶς διευκολύνσεις ποὺ δημιουργεῖ γίνεται πρόξενος δυσκολιῶν καὶ προβληματικῶν καταστάσεων.

Θὰ ἦταν δυνατό νὰ ἐπιμείνουμε στὶς συνέπειες ὀρισμένων γνωρισμάτων τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας πάνω στὴ ζωὴ τῆς οἰκογένειας ὅπως:

- Τοῦ ἐξαστισμοῦ καὶ τῆς κινητικότητος τοῦ πληθυσμοῦ (ἀδυναμία δημιουργίας σχέσεων στὶς μεγάλες πόλεις, μοναξιά, χωρισμὸς παιδιῶν ἀπὸ τὴν οἰκογένεια λόγω σπουδῶν κ.ἄ.).
- Τῶν εἰσοδηματικῶν μεταβολῶν (ἐργαζόμενη γυναίκα, παιδιά ποὺ ἐργάζονται).
- Τοῦ ἐκβιομηχανισμοῦ (συνεχεῖς μετακινήσεις, μόλυνση περιβάλλοντος, στρές-ἄγχη στὴ δουλειά, δυσλειτουργία τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων).
- Τῆς κοινωνίας τῆς ἀφθονίας καὶ τοῦ καταναλωτισμοῦ ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνεργίας (πολλὲς φορές χάνεται τὸ μέτρο γιατί δὲν ὑπάρχει διάκριση).
- Τῆς ἐπικρατήσεως τῶν μέσων μαζικῆς ἐπικοινωνίας (ὑπαρξὴ ἀξιολογικοῦ πλουραλισμοῦ, διεθνῶν προτύπων, καὶ προτάσεις τρόπων ζωῆς ποὺ προβάλλονται ἀπὸ τὴν τηλεόραση ποὺ τείνει νὰ καταστρεῖ ὁ τρίτος γονιός).
- Τοῦ τουριστικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς χώρας.

Μὲ αὐτὰ ποὺ ἐπισημάναμε κάναμε κατὰ κάποιον τρόπο σαφῆ τὴ σύγχρονη προβληματικὴ τοῦ γάμου ποὺ ἀφορᾷ σὲ ὅλους μας. Μὲ αὐτὰ ποὺ εἶπαμε δὲν θέλουμε νὰ θεωρήσουμε ὡς ἀποκλειστικὰ σημερινὰ ὅλα τὰ σημεία ποὺ θίξαμε. Στὴ δομὴ τους ἐμφανίζονται καινούρια, σὲ νέα πλαίσια. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ἡ οἰκογένεια δὲν ἀντιμετώπιζε προβλήματα ἀνάλογης ὑφῆς καὶ παλαιότερα. Σήμερα, βεβαίως, παρατηρεῖται κάποια ἔλλειψη διαλόγου καὶ ἐπικοινωνίας ποὺ ἔχει ἐπιπτώσεις στὶς σχέσεις τῶν συζύγων, τῶν γονέων με τὰ παιδιά τους κ.λπ. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο δυσκολεύεται ἡ ἐπικοινωνία καὶ ἡ ἐπίλυση οἰουδήποτε προβλήματος.

Δυσκολίες του πρώτου καιρού

Είναι αλήθεια ότι στα πρώτα βήματα μέσα στο γάμο παρουσιάζονται δυσκολίες στα νέα ζευγάρια τα όποια αντιμετωπίζουν ποικίλα προβλήματα.

Χωρίς να τα εξαντλήσουμε, θα επιχειρήσουμε να εκθέσουμε κάποια ζητήματα που πιθανόν να δυσκολεύουν τον πρώτο καιρό τα νέα ζευγάρια στα πρώτα τους βήματα στην έγγαμη ζωή.

Με την ευκαιρία αυτή θα ήθελα να τονίσω την αναγκαιότητα και τη σπουδαιότητα μιᾶς προετοιμασίας τῶν νέων για τὸ γάμο με μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας ἔτσι ὥστε οἱ νέοι μας νὰ μὴ φθάνουν ἀπροετοίμαστοι στὶς νέες συνθήκες πὺ ἐπιφυλάσσει ὁ γάμος καὶ ἡ οἰκογένεια. Εὐχῆς ἔργο θὰ ἦταν ἡ Ἱ. Μητρόπολις νὰ δημιουργήσῃ ἓνα Κέντρο Ποιμαντικῆς Γάμου καὶ Οἰκογενείας δίνοντας ἔμφαση στὴν προετοιμασία ἀλλὰ καὶ στὴν μετέπειτα συμβουλευτική. Κάτι τέτοιο θὰ ἦταν μία « ἄσκηση ἐπὶ χάρτου» ὅπως λέγεται στὸ στρατό· θὰ προετοίμαζε ὅμως καὶ γιὰ τὴν «ἄσκηση ἐπὶ τοῦ ἐδάφους» ὅταν μὲ τὸ καλὸ γίνεῖ ὁ γάμος. Μὴ ξεχνᾶμε αὐτὸ πὺ ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι ὅτι «μέγας γὰρ ἀγὼν γάμος ἀνθρώποις».

Ἄς ἔλθουμε ὅμως στὰ ζητήματα ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐπιλέξαμε νὰ ἀναπτύξουμε χωρὶς ἱεράρχηση ὅσον ἀφορᾷ τὶς προτεραιότητες ἢ τὶς δυσκολίες.

1. Ἐνα σημαντικό ζήτημα συνιστᾷ ἡ **ψυχολογικὴ προσαρμογὴ** τῶν νέων ζευγαριῶν. Νὰ συνηθίσουν νὰ λειτουργοῦν ὡς ζεῦγος. Μέχρι τώρα ὁ καθένας εἶχε τὴν ψυχολογία του ὅπως λέμε. Τοῦ ἀνδρᾶ, τῆς γυναίκας. Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι τὶς γνωρίζουν αὐτὲς τὶς διαφορετικὲς ψυχολογίες. Οἱ ἀνδρες ἐφ' ὅσον εἶχαν μία μητέρα, ἀδελφές καὶ ἄλλα συγγενικὰ πρόσωπα. Οἱ γυναῖκες ἐφ' ὅσον εἶχαν πατέρα, ἀδελφία καὶ ἄλλα πρόσωπα. Μπορεῖ ἀκόμη νὰ ἔχουν μελετήσῃ βιβλία ἀνδρικῆς ἢ γυναικείας ψυχολογίας. Εἶναι ὅμως διαφορετικὸ νὰ βιώνεις σὲ καθημερινὴ βάση τὸν ἐκπρόσωπο τοῦ ἄλλου φύλου ὁ ὅποιος δὲν ἐκπροσωπεῖ τὸ ἄλλο γένος γενικῶς καὶ ἀορίστως ἀλλὰ εἶναι παρῶν-παροῦσα μὲ σάρκα καὶ ὀστά, μὲ τὸν συγκεκριμένον τρόπο ἀντιδράσεως, σκέψεως, συναισθημάτων, ἐκνευρισμῶν, ἀμφιθυμιῶν. Νὰ πρέπει νὰ συμφωνεῖς μὲ μία διαφορετικὴ λογικὴ, νὰ κινεῖσαι μὲ τὴν ἐνεργητικότητα ἢ τὴν ἀδράνεια ἐκείνου ἢ ἐκείνης. Πρῶτα πρῶτα, λοιπόν, ἐπὶ τοῦ πεδίου ἔχεις πολλὰ νὰ μάθεις καὶ νὰ μάθεις. Νὰ θελήσεις νὰ ἐνημερώσεις τὸν ἄλλον γιὰ τὶς συνήθειές σου, γιὰ τὶς προτιμήσεις σου, γιὰ τὸ πῶς ἀντιδρᾷ σὲ αὐτὸ ἢ στὸ ἄλλο. Νὰ θελήσεις ἐπίσης νὰ τοῦ ἢ τῆς πείς τί σου ἀρέσει καὶ τί δὲν σου ἀρέσει. Νὰ ἐξασφαλίσεις ἐπίσης τὴ διάθεση ἐκ μέρους σου νὰ ἀνταποκριθεῖς σ' αὐτὰ πὺ γιὰ τὸν ἄλλο εἶναι αὐτονόητα ἐνῶ γιὰ σένα ἠχοῦν παράξενα ἂν ὄχι καὶ ὡς παραξενιές. Νὰ δεχτεῖτε ἐπίσης καὶ οἱ δυὸ ὅτι δὲν χρειάζεται νὰ

υπάρξει απόλυτη ταυτότητα απόψεων ή συμπεριφορῶν και ὅτι ὁ καθένας μπορεί νὰ ἔχει και ἓνα ζωτικό χῶρο πού νὰ διαφέρει ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Ἄλλωστε δίπλα στὸν ζωτικό χῶρο πρέπει νὰ ὑπάρξει και ἓνα ζωτικὸς χρόνος προσαρμογῆς τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλο, ἐκεῖ πού θὰ πρέπει νὰ προσαρμοσθοῦν και νὰ ταιριάξουν σὰν ταῖρι πού εἶναι ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου.

Αὐτὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀτομική τους προσαρμογή. Γιατί εἶναι και ἡ προσωπική προσαρμογή. Ἐκεῖ ὅπου οἱ δυὸ κοιτάζοντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, πρόσωπο πρὸς πρόσωπο, γίνονται πρόσωπα και ἀπαρτίζουν συνάμα και τὸ πρόσωπο τοῦ γάμου ὅπως ἔλεγε ὁ μεγάλος ἐπιστήμονας τῆς ἐπιστήμης τοῦ γάμου Θεόδωρος Βοβέτ. Οἱ δύο, λοιπὸν, ἔναντι τῶν ἄλλων· οἱ δυὸ ὡς ἡμίτομα ἑνὸς κύκλου πού κλείνουν τὸ δικό τους κύκλο ὄχι ὅμως γιὰ νὰ ἀποκλείσουν ἢ νὰ ἀποκλειστοῦν.

Πῶς θὰ συμπεριφέρονται πρὸς τὰ ἔξω; Θὰ ἐκπροσωποῦν τὸ ζευγάρι τους ἢ ὁ καθένας θὰ τραβάει τὸ δρόμο του και θὰ ἐκθέτει ὁ ἓνας τὸν ἄλλο; Ἄλλα θὰ λέει ὁ ἓνας και ἄλλα ὁ ἄλλος ἀκόμη και στὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τους; Ἀπαιτεῖται λοιπὸν νὰ γνωρίσει ὁ ἓνας τὸν ἄλλο και οἱ δυὸ μαζί τὸ ζευγάρι τους και νὰ προσαρμοστοῦν και νὰ ταιριάξουν ὥστε νὰ τὰ βρίσκουν και «ἐντὸς και ἐκτὸς και ἐπὶ τὰ αὐτά».

2. Ἐνα δεῦτερο ζήτημα εἶναι ἡ *σωματικὴ ἀρμονία* ἢ καλύτερα ἡ *ψυχοσωματικὴ ἀρμονία τοῦ ζεύγους*. Ἡ Ἐκκλησία μας εὐχεται στὴν ἀκολουθία τοῦ γάμου νὰ δώσει ὁ Θεὸς στοὺς νεονύμφους «*ὁμόνοιαν ψυχῶν και σωμαίων*». Γνωρίζει τις χαρὲς ἀλλὰ και τις ποικίλες δυσκολίες, πικρίες και ἀπογοητεύσεις πού περιμένουν τοὺς ἐγγάμους στίς πιὸ οἰκειές και στενές σχέσεις τοῦ ἀνδρογύνου. Ἡ βαθεῖα αὐτὴ ἐσωτερικὴ τους ζωὴ γεμίζει τὸ ζευγάρι μὲ ὑψηλὴ προσμονὴ και μεγάλες προσδοκίες. Πολλὲς φορὲς ὅμως ἐδῶ δρέπει πικροὺς καρπούς, γεύεται πικρὸ ψωμί.

Γιατί, σ' αὐτὸν ἐδῶ ἀκριβῶς τὸν χῶρο, ἔχουμε ἔκρηξη ποικίλων και πολυωνύμων δυνάμεων, και ὑφίσταται ὁ κίνδυνος νὰ παραμείνουν αὐτόνομες, ἀνένταχτες, και νὰ δροῦν ἔτσι ἄσκοπα και καταστροφικά. Δυνάμεις πού εἶναι δυνατὸ νὰ μᾶς μπερδέψουν. Δυνάμεις πού πιστεύουμε ὅτι θὰ μπορέσουμε νὰ τις τακτοποιήσουμε, νὰ τις διοχετεύσουμε στηριζόμενοι στίς δικές μας δυνατότητες ἐνῶ ἀπαιτεῖται μία δυναμικὴ πλαισίωσή τους.

Πολλὲς φορὲς κάνουμε τὸ μοιραῖο σφάλμα αὐτὴ τὴν οἰκεία πτυχή τῆς συζυγικῆς μας ζωῆς νὰ τὴν ἀποσύρουμε ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Θεοῦ, νὰ τὴ ζοῦμε ἀπόκρυφα, νὰ ξεχνᾶμε ὅτι οἱ σύζυγοι «*ὅταν συνίωσιν οὐκ εἰκόνα ἄψυχον, οὐδὲ εἰκόνα τινὸς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' αὐτοῦ ποιοῦντες τοῦ Θεοῦ*», νὰ μὴν ἐπικαλούμεθα τὸ ὄνομα και τὴ

βοήθειά Του για την «*ὁμόνοια ψυχῶν καὶ σωμάτων*». Ἡ Ἐκκλησία μας, ὅμως, προσευχήθηκε καὶ εὐχήθηκε κατὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου γι' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν «*ὁμόνοια*».

Ὅλες αὐτὲς οἱ δυνάμεις γιὰ τὶς ὁποῖες κάναμε λόγο, εἶναι ἀλήθεια ὅτι θέλουν μία μεταμόρφωση χωρὶς ὅμως νὰ χάσουν τὸ χαρακτήρα τους. Μεταμόρφωση μέσα ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, μέσα ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς προσευχῆς. Ἡ ὁμόνοια δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν δικῶν μας μόνο δυνάμεων, κι αὐτὲς οἱ δυνάμεις ἄλλωστε δὲν ἀνήκουν μόνον σ' ἐμᾶς. Χρειάζονται μία ὑλικοπνευματική, ψυχοσωματική μεταμόρφωση καὶ ἀναγέννηση. Εἶναι αὐτὸ πού τόσο ἐπιτυχημένα ἐκφράζει ἡ εὐχή μετὰ τὸν καθαγιασμὸ τῶν τιμίων δώρων στὴ Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου: «*Κύριε τὰς συζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοία διατήρησον*».

Στὴν περιοχὴ ζωῆς πού ἐξετάζουμε χρειάζεται προσοχή, πολλή προσοχή. Οἱ σεξουαλικὲς σχέσεις τοῦ ζευγαριοῦ εἶναι μία ὁδὸς μαθητείας, ἀνακαλύψεως τοῦ ἄλλου, τῶν πιὸ μύχιων ἐπιθυμιῶν του, τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀναστολῶν τοῦ ἄλλου ἀλλὰ καὶ τόλμης γιὰ ὑπέρβαση τῶν ἐπιφυλάξεων. Τὸ δόσιμο «*ψυχῇ τε καὶ σώματι*» ἀπαιτεῖ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή, ἓνα εἶδος ἀσκήσεως. Οἱ σύζυγοι εἶναι μία ζωὴ ἀσκούμενοι στὴ διαδοχὴ τῶν μεθελικιώσεων καὶ τῶν ἐκάστοτε κεκτημένων. Ἐδῶ χρειάζεται, κι ἂν δὲν χρειάζεται, ὁ διάλογος καὶ ἡ ἐπικοινωνία. Συνήθως ἀπωθοῦμε καὶ καταπιέζουμε ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους ἐνῶ οἱ συνεξηγήσεις θὰ βοηθοῦσαν νὰ ἀποφευχθοῦν οἱ παρεξηγήσεις.

3. **Ζητήματα οικονομικῆς καὶ νομικῆς φύσεως** ἔρχονται ἐπίσης νὰ ἀπασχολήσουν τὰ ζευγάρια. Ἀπὸ τὰ πλέον «λεπτά» θέματα δεδομένου ὅτι ὁ οικονομικὸς ἄνθρωπος κυριαρχεῖ σήμερα στὶς συναλλαγές. Ἡ ὑπάρχουσα ἀνεργία ἐπιτείνει τὰ προβλήματα καὶ οἱ συμφωνίες ἐπὶ οικονομικῶν θεμάτων ἀποτελοῦν κύριο σημεῖο τῶν συζητήσεων μεταξὺ μελλονύμφων καὶ τῶν οικογενειῶν τους. Ἡ καρδιά καὶ μία καλύβη δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ στηθεῖ ἓνα καινούριο σπιτικό. Αφήνουμε κατὰ μέρος τὶς ἀτέλειωτες διαπραγματεύσεις γιὰ τὰ ἔξοδα τοῦ γάμου, τὸ δάνειο γιὰ τὴν ἀγορὰ σπιτιοῦ ἢ αὐτοκινήτου καὶ μία ἀτέλειωτη σειρὰ λεπτομερειῶν.

Κι ἂν δὲν συζητήθηκαν πρὶν, μένουν πρὸς συζήτησι μετὰ. Θὰ ἐργάζονται καὶ οἱ δυὸ σύζυγοι; Τί γίνεται σὲ περίπτωση πού ἡ σύζυγος μείνει ἔγκυος; Ποιὸς θὰ φυλάει τὸ παιδί ὅταν ἡ μητέρα δουλεύει; Σὲ τί ὕψος θὰ ἀνοιχτεῖ τὸ ζευγάρι γιὰ καταναλωτικὸ δάνειο;

Σὲ ὅλα αὐτὰ ὑπεισέρονται καὶ θέματα νομικῆς φύσεως ἀπὸ τὸ προγαμιαῖο συμβόλαιο γάμου, τὸ ὄνομα πού θὰ φέρουν οἱ σύζυγοι καὶ τὰ παιδιά, σὲ τίνος ὄνομα θὰ βαπτισθοῦν, τί γίνεται σὲ

περίπτωση διαζυγίου μετά; Όλα αυτά συμβαίνουν γιατί ως διάχυτη ατμόσφαιρα υπάρχει ή άρνηση της ισοβιότητας του γάμου. Παντρεύομαι με τὸ ἐνδεχόμενο νὰ χωρίσω γι' αὐτὸ καὶ φροντίζω νὰ παίρνω τὰ μέτρα μου ἐγκαίρως γιὰ νὰ μὴ βρεθῶ πρὸ ἐκπλήξεων. Καὶ σὲ αὐτὰ τὰ σημεία διαπιστώνουμε τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ διαλόγου πρὶν τὸ γάμο καὶ μετὰ τὸ γάμο.

4. Ὅπως καλὸ εἶναι νὰ ἔχει συζητήσει τὸ ζευγάρι καὶ γιὰ **τὰ θέματα τῶν παιδιῶν**. Ἐπιθυμοῦν οἱ δυὸ νὰ κάνουν καὶ νὰ ἀναθρέψουν παιδιά; Τὸ θέτω, γιατί κάτι τέτοιο δὲν εἶναι πιά αὐτονόητο. Ὁ ἕνας τὸ ἔχει ἀποκλείσει μέσα του, τὸ ἔχει ὅμως ἀποκρῦψει ἀπὸ τὸν ἢ τὴν σύντροφό του. Ὁ ἄλλος τὸ θέλει ὑπὸ προϋποθέσεις: ἀφοῦ προαχθεῖ, ἀφοῦ ἔχει ἐπιτύχει αὐτὸ τὸ μισθό, ἀφοῦ πάρει αὐτοκίνητο. Ἡ ἄλλη γιατί οἱ γονεῖς τῆς ἔχουν ὑποσχεθεῖ μία χρηματικὴ δωρεά. Σὲ ἄλλους πού τὸ θέλουν καὶ ἀμέσως, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθεῖ λόγω ἰατρικῶν δυσκολιῶν, ὅποτε ἀρχίζουν ἀτέρμονες συζητήσεις γιὰ μεθόδους πού πρέπει νὰ ἀκολουθηθοῦν. Προκύπτουν τότε ζητήματα γιὰ τὸ σὲ ποιὸν πρέπει νὰ ἀπευθυνθοῦν, σὲ ποιὸς θὰ τὸ κάνουν γνωστό, σὲ ποιὸς θὰ ἐμπιστευθοῦν τὸ μυστικὸ τους. Γνωρίζουμε ἀπὸ τὴ συμβουλευτικὴ πράξη αὐτὲς τὶς δυσκολίες πόσο ἐπώδυνες εἶναι καὶ πὼς κάποιες φορὲς ὀδηγοῦν σὲ ἀδιέξοδα
5. **Ἡ ὀργάνωση τῆς ζωῆς τοῦ σπιτιοῦ** ὀφείλει νὰ βρίσκει τὸ ζευγάρι σύμφωνο γιὰ νὰ μὴν ἐξαντλοῦνται σὲ ἀντιμαχίες καὶ νὰ ρίχνουν ὁ ἕνας τὰ βάρη στὴν πλάτη τοῦ ἄλλου. Ἐξαρτᾶται βέβαια ἀπὸ πολλοὺς παράγοντες καὶ ἀπὸ τὰ στερεότυπα πού βασιλεύουν γύρω τους.

Δουλεύουν καὶ οἱ δυὸ σύζυγοι; Λείπουν τὶς ἴδιες ὥρες ἀπὸ τὸ σπίτι; Ἐχουν τὴν οικονομικὴ ἀνεση γιὰ νὰ προσλάβουν οἰκιακὴ βοήθῃ; Σὲ τί εἶναι πιὸ ἐπιτήδειος ὁ ἕνας ἢ ὁ ἄλλος; Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ φέρνει καὶ δουλειὰ ἀπὸ τὸ γραφεῖο στὸ σπίτι ὄντας ὑποχρεωμένος νὰ ἐργαστεῖ καὶ ὑπερωρίες πού θεωροῦνται ἀναγκαῖες γιὰ τὴν ἐξέλιξή του; Ποιὸς θὰ κάνει τὰ ψώνια; Πὼς θὰ καταρτίσουν ἀπὸ κοινοῦ τὸν οἰκογενειακὸ προϋπολογισμό; Μπορεῖ ὁ οἰκογενειακὸς προϋπολογισμὸς νὰ εἶναι ζήτημα οικονομικῆς φύσεως εἶναι ὅμως καὶ ζήτημα ὀργανώσεως τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ προγραμματισμοῦ.

Ἐδῶ μπαίνουν καὶ θέματα *προτεραιοτήτων καὶ ἱεραρχήσεως ἀναγκῶν*. Ποιὲς εἶναι πρῶτες καὶ ποιὲς δεύτερες; Ὑπεισέρχονται ἀκόμη καὶ εἰκόνες πού ἔχουμε ὡς πρὸς τὸν ρόλο τῶν φύλων. Ποιὸς ρόλους καλεῖται νὰ διαδραματίσει ὁ ἄνδρας καὶ ποιὸς ἢ γυναίκα σήμερα; Ρόλους πού τοὺς ἔχει φορτώσει ἢ παράδοση ἢ ρόλους πού κάθε γενεὰ προσδιορίζει ἐκ νέου κάθε φορὰ καὶ γιὰ τακτὰ

διαστήματα; Είναι σταθεροί ή επαναδιαπραγματεύσιμοι; Ο άνδρας είναι αρχηγός της οικογένειας και παίρνει τις αποφάσεις μόνος του ή είναι υποχρεωμένος να ασκήσει συλλογική εξουσία με τη σύζυγο υπεισερχομένων και των παιδιών στις νέες δημοκρατικές οικογενειακές διαδικασίες;

Θέσαμε, νομίζω, αρκετά ζητήματα που απασχολούν γενικότερα όσους ζούν μέσα στο γάμο. Εντοπίσαμε κάποιες δυσκολίες που συναντούν τα νέα ζευγάρια στα πρώτα βήματα της κοινής πορείας. Οί δυσκολίες μπορεί να οδηγήσουν σε κρίση και στη συνέχεια να θέσουν ένδεχομένως το γάμο και την οικογένεια σε πραγματικό κίνδυνο. Είναι σαφές ότι τέτοιου τύπου δυσκολίες και προβλήματα δεν αντιμετωπίζονται με μία ακαδημαϊκή συζήτηση. Ούτε πάλι εμφανίζονται μόνο σε μία και μόνη περίοδο της ζωής του ζεύγους. Μπορούν να ξεπηδήσουν σε διαφορετικές φάσεις της ιστορίας του ζευγαριού όταν θα έχει ήδη διανύσει διάφορα βήματα στη ζωή του. Παρ' όλες τις δυσκολίες όμως θα πρέπει η Έκκλησία ως Μεγάλη Οικογένεια να πλαισιώσει και να βοηθήσει την οικογένεια ως μικρή εκκλησία με τον εξειδικευμένο συμβουλευτικό της λόγο και την κατάλληλη ποιμαντική της πράξη. Οφείλει κάποιες φορές να προσπαθήσει να αναπληρώσει αλλά και να υπομνήσει στη μικρή εκκλησία ότι η θέση της είναι μέσα στη μεγάλη οικογένεια της Έκκλησίας. Υπ' αυτή την όπτική γωνία οποιαδήποτε παροχή βοήθειας και ποιμαντική συμπαράσταση θεμελιώνεται εκκλησιολογικά και ανοίγει το γάμο και την οικογένεια στις διαστάσεις της Έκκλησίας, που είναι το αληθές κατάλυμα όλων μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Για τή συγγραφή τῆς παρούσης εισηγήσεως ὁ συγγραφέας στηρίχθηκε κυρίως σέ ἔρευνές του γύρω ἀπό τήν ποιμαντική γάμου καί οἰκογενείας. Αναφέρουμε ἐνδεικτικά κείμενά μας πού χρησιμοποιήσαμε:

- *Ποιμαντική προετοιμασία τῶν μελλονύμφων (Προετοιμασία ἀγάπης). Συμβολή εἰς τήν Ποιμαντικήν Θεολογίαν, Ψυχολογίαν καί Κοινωνιολογίαν. Ἀθήναι, Ἐθνικόν Κέντρον Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, 1971, 173 σ. (δ.δ.).*
- *Γάμος καί οἰκογένεια στή θεολογία καί τήν Ποιμαντική τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, περ. «Κοινωνία» 1982, τεύχος 4 (Οκτωβρίου -Δεκεμβρίου, σ. 373-382).*
- *Ποιμαντική γάμου καί οἰκογενείας πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ 21^{ου} αἰῶνα, Εἰσηγήσεις στό θεολογικὸ συνέδριο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἡλείας, Ἀμαλιάδα 22-23 Φεβρουαρίου 1997, Ἐκδ. Ἱ.Μητρ. Ἡλείας, Ἀθήνα 1999, 71 σ.*
- *Ποιμαντικὴ προσέγγιση τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, περ. «Ἐφημέριος» 2003, τεύχη 6 (σ. 7-10) καί 7 & 8 (σ. 9-12).*
- *Ποιμαντικὴ γάμου, οἰκογενείας καί ἰσότητος τῶν δύο φύλων (Διδακτικὲς σημειώσεις), Ἀθήνα 2004, 477 σ.*
- *Ποιμαντικὲς προοπτικὲς γιὰ τὸ γάμο καί τήν οἰκογένεια, περ. «Ἐφημέριος» 2005, τεύχη 6, (σ. 17-19) καί 7 (σ. 20-22).*
- *Ποιμαντικὴ Γάμου καί Οἰκογενείας, Ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2008, 180 σ.*
- *Γάμος καί Οἰκογένεια στὸν ἱερό Χρυσόστομο, Ἐκδ. Ἱ.Μ. Φθιώτιδος, Σειρά: Γάμου Κοινωνία 1, Λαμία 2008, 32 σ.*

Ἐπίσης λάβαμε ὑπόψη τὰ παρακάτω Πρακτικὰ Συμποσίων καί Δημεριδῶν πού ἐξεδόθησαν ἀπὸ τὸν Κλάδο Ἐκδόσεων Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στή σειρὰ «Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη», ἀρ. 9, 17 καί 18:

- *Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως, Ὁ Γάμος στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, Δ' Πανελλήνιο Λειτουργικὸ Συμπόσιο, Ἀθήναι 2004, 254 σ.*
- *Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας Παιδιοῦ καί Δημογραφικοῦ Προβλήματος, Συζυγία καί Τεκνογονία. Α' Δημερίδα, Ἀθήναι 2008, 208 σ.*
- *Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας Παιδιοῦ καί Δημογραφικοῦ Προβλήματος, Γάμος καί Οἰκογένεια: Διαπιστώσεις καί προοπτικὲς, Β' Δημερίδα, Ἀθήναι 2008, 222 σ.*